

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

40 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η Κρήτη στη ζωή και το έργο του Ν. Καζαντζάκη

“... Θεωρώ πως τίποτα δεν αγαπώ στον κόσμο, σαν την Κρήτη! Όταν την συλλογίζομαι, ορκίζομαι μέσα μου να μην κάμω ποτέ μου μια πράξη ταπεινή για να μην την ντροπιάσω...”!
(Σ.Σ. Από γράμμα του Ν. Καζαντζάκη στον φίλο του Θρασύβουλο Μαρκίδη).

Γράφει η **ΣΤΕΛΛΑ ΕΜΜ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ**

Πέρασαν κιάλας 40 χρόνια από την ημέρα που ο Μεγάλος οικουμενικός στοχαστής του αιώνα μας, ο Νίκος Καζαντζάκης, “τέλεψε το χρέος του στη ζωή” όπως έγραψε προφητικά ο ίδιος, έφυγε για την αιωνιότητα. Αυτός ο Κρητικολάτρης συγγραφέας και διανοητής, αυτός ο κοσμογυρισμένος μονιάς, υπερηφανευόταν για την ελληνική και προπάντων, για την κρητική καταγωγή του.

“Ζω στην ξενιτιά, μα η καρδιά μου περιφέρεται στην Ελλάδα...”, έγραφε σε φίλο του.
Αυτή η “ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΤΟΥ” ήταν στραμμένη πάντα στην γεννέθλια γη και αυτός ο άρρηκτος ψυχικός δεσμός επηρέασε βαθειά και καθοριστικά τόσο τη ζωή του, όσο και το έργο του.

Η επίδραση αυτή άλλωστε ήταν βιωματική, αφού από παιδί έζησε έντονα τα τραγικά γεγονότα της κρητικής ιστορικής πορείας, στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα.

Ο Καζαντζάκης λοιπόν γεννήθηκε στην τουρκοκρατούμενη - επαναστατημένη Κρήτη το χειμώνα του 1888. Σε μια Κρήτη που προσπαθούσε να επουλώσει τις πληγές της από τις καταστροφές του τελευταίου ξεσηκωμού, αποκορύφωμα του οποίου υπήρξε η αρακαδιώτικη εθελουσία.

Ανάπνευσε, όπως όλα τα Κρητικόπουλα, το ματωμένο αέρα της σκλαδιάς, και έζησε με την ελπίδα της λευτεριάς του νησιού του.

Έγραψε αργότερα: “... κι έτσι, με το να τύχει να γεννηθώ Κρητικός, σε μια κρίσιμη στιγμή που η Κρήτη μάχονταν να λεφτερωθεί, ένιωσα από μικρό παιδί πως στον κόσμο υπάρχει ένα αγαθό πιο πολύτιμο από τη ζωή, πιο γλυκό από την εφύτχια, η ελευθερία...”.

(Σ.Σ. σ’ όλα τα αποσπάσματα διατηρείται η ορθογραφία του Ν. Καζαντζάκη).

Και συνεχίζει: “...η ελευθερία είναι αφτή το πιά ακριβοαγόραστο αγαθό. Δεν δίνεται δωρεάν μήτε από ανθρώπους μήτε από Θεούς· πηγαίνει από χώρα σε χώρα, όπου τη φωνάζουν, από καρδιά σε καρδιά, ανυπόταχτη, δίχως συμβιβασμό...”.

Από μικρός ο Καζαντζάκης εγκατέλειψε την αγαπημένη πατρίδα. Ήταν 14 ετών όταν ο πατέρας του τον έγραψε να φοιτήσει στη Καθολική Σχολή της Μονής του Τιμίου Σταυρού στη Νάξο. Η Ελλη Αλεξίου μας διασώζει στο διβλίο της “Για να γίνει μεγάλος”, τη σκηνή του αποχωρισμού:

- “Φοβούμαι τους Φραγκοπαπάδες, λέει ο Νίκος.
- Κι εγώ τους φοβούμαι, μα ο άνδρας ο καλός νικά το φόβο, έχω εμπιστοσύνη σε σένα...” λέει ο πατέρας. Για να διορθώσει σε λίγο:
“Οχι δεν έχω εμπιστοσύνη σε σένα. Εχω εμπιστοσύνη στο αίμα που τρέχει μέσα στις φλέβες σου, στο αίμα της Κρήτης...”.

Σε λίγο καιρό του στέλνει επιστολή: “... και μην ξεχνάς πως είσαι Κρητικός, και πως το μυαλό σου δεν είναι δικό σου, είναι της Κρήτης, ακόνιζε το όσο μπορείς, να βοηθήσεις και συ μια μέρα την Κρήτη να λευτερωθεί... μα και δεν μπορείς με τ’ άρματα... τουφέκι είναι κι αυτό... αυτά για σήμερα, για αύριο, για πάντα...” του έγραψε, σα να ήθελε να του πει, μ’ αυτόν τον επιτακτικό τρόπο, πως αυτά που του γράφει να τα πάρει πολύ σοβαρά,

γιατί δεν πρόκειται ποτέ πια να του τα ξαναπεί!

Στο Φράγκικο Σχολείο ο νεαρός Νίκος θα μάθει πολλά. Κι ανάμεσα σ’ όλα θα καταλάβει, για πρώτη φορά, πως η υπόθεση της ελευθερίας της Κρήτης, ήταν μια μικρή λεπτομέρεια στο μεγάλο διβλίο της ιστορίας του κόσμου.

Εκεί, θα δάξει χωρίς να το φαντάζεται, και τα θεμέλια της φιλοσοφίας του, ενώ αυτές οι πρώτες πνευματικές εξερευνήσεις του θ’ αποτελέσουν τη “μαγιά” των μελλοντικών του ιδεών και αναζητήσεων.

Πολλά χρόνια μετά, θα εξομολογηθεί για όλα αυτά, στην “Αναφορά στον Γκρέκο”:

“... με τον καιρό, ανέβαινα τον κατορθάλο ανήφορο της λεφτεριάς.

Να λεφτερωθείς πρώτα από τον Τούρκο, αφέτο ήταν το πρώτο σκαλοπάτι. Επειτα αργότερα, να λεφτερωθείς κι από τον μέσα σου Τούρκο, από την αμάθεια, την κάρητα, από το φθόνο, από το φόβο, από την τεμπελιά, από τις φαντακερές ιδέες, και τέλος από τα είδωλα...”.

Μετά τη Νάξο επιστροφή στην Κρήτη και λίγο μετά φοιτητής στη Νομική του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Μετά το πτυχίο επιστροφή στο Ηράκλειο, όπου τον περιτριγύρισαν αμέσως οι φιλοδοξίες γονιών και συγγενών, για να γίνει δικηγόρος!

Ομως εκείνος φεύγει για το Παρίσι όπου παρακολουθεί μαθήματα στο College De France με καθηγητή τον περίφημο Χέρνυ Μπέρζον.

Το 1908 επιστρέφει στην Κρήτη και τον Απρίλιο του 1909 διορίζεται δικηγόρος, “Παρ’ άπασι τοις εν Κρήτη δικαστηρίοις...”, όπως αναφέρει το υπ’ αριθμ. 86 της 24ης Ιουνίου 1909 διάταγμα της Εκτελεστικής Επιτροπής, το οποίο δημοσιεύτηκε στο “2ο τεύχος της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως εν Κρήτη”.

Θ’ ακολουθήσουν τα χρόνια του οράματος της “Μεγάλης Ιδέας”, ο ενθουσιασμός για την Ένωση της Κρήτης, ο δεσμός του με την Γαλάτεια Αλεξίου, η γνωριμία του με τον Εθνάρχη Ε. Βενιζέλο, η ανάμειξη του με την πολιτική, ο διορισμός του στο υπουργείο Περιθάλψεως, η αναχώρησή του στον Κανάσο για να βοηθήσει στην επιστροφή των χιλιάδων Ελλήνων προσφύγων, και τέλος, η εκλογική ήττα του κόμματός του φιλελευθέρων το 1920, το τέλος της πολιτικής του σταδιοδρομίας και η αναχώρησή του στην Ελβετία.

Από το σημείο αυτό αρχίζει οριστικά πια η άρρηκτη σχέση του με την τέχνη, η αυτοαπομόνωσή του, η διαμόρφωση της πνευματικής του προσωπικότητας, η νοσταλγία για την Κρήτη.

Αρχίζει η εποχή της μεγάλης δημιουργίας του, τα διβλία του γίνονται γνωστά, τιμάται ο ίδιος από πολλές χώρες, γνωρίζεται με προσωπικότητες, ταξιδεύει... Το συγγραφικό έργο του είναι βαθειά επηρεασμένο από την Κρήτη.

Και κάθε τιμή στο πρόσωπό του, είναι τιμή για την Κρήτη.

Γράφει στην Επιτροπή Ειρήνης για το βραβείο που επρόκειτο να του δώσουν: (Βιέννη 25 Ιουνίου 1956) «... είμαι άξιος να δεχθώ τέτοιο μεροκάματο;

Τις πρώτες στιγμές δίστασα, και τέλος μονάχα εξ ονόμα-

τος της Κρήτης, της πατρίδας μου, θεώρησα πως μπορώ να δεχτώ τέτοια τιμή. Αφτή μοναχά, η Κρήτη, το τραγικό νησί, που τόσο ακριβά κατάχτησε την Ειρήνη, αφτή είναι άξια για μια τέτοια αμοιβή...”.

Όσοι τον γνώρισαν από κοντά εντυπωσιάστηκαν από την προσωπικότητά του, αλλά και από το γεγονός ότι δεν έκρυβε την κρητική καταγωγή του.

Ενας από τους σπουδαιότερους ξένους - ειδικούς μελετητές του Καζαντζακικού έργου, ο Ρενώ ντε Ζουβενέλ, αναφέρει σχετικά:

“Αυτή η φλόγα που τον διέκρινε, ήταν γέννημα της Κρήτης, την έθρεψε η Κρήτη, η αγάπη της Κρήτης... όταν ο Καζαντζάκης λέ-

ει κάπου πως άνθρωπος αληθινός είναι εκείνος που αντιστέκεται, που αγωνίζεται και που δεν φοβάται να πει: όχι, ακόμη και στο Θεό, το λέει σαν Κρητικός, που είναι από τη φύση του κοντά στον Ομηρο και στον Οδυσσέα...”!

Μα και ο Θεός για τον Καζαντζάκη είναι Κρητικός, τον θέλει Κρητικό! Ετσι τον περιγράφει:

“... χρόνια πολλά και καλά, και νάναι πάντα μαζί σου ο Θεός ο Κρητικός, με την φουφούλα δράκα και το μαβρομάνικο μαχαίρι στη ζώνη, νάναι μαζί σου. Χαιρέτα μου κι όλους τους “Κνώσσιους”.

Πάντα Ν. Καζαντζάκης”.
Σ.Σ. Επίλογος επιστολής του φίλου συγγραφέα Γιώργη Καφετζάκη “Μαράνη” συνεργάτη του περιοδικού “Κνώσσιος”.

Συχνά ο Καζαντζάκης εξομολογείται στους φίλους του, είτε σε επιστολές του προς αυτούς είτε στις συναντήσεις τους, την ασίγησθη επιθυμία του να επιστρέψει στην Κρήτη και η αγωνία του να μην σθήσει η Κρήτη, οι άνθρωποί της, ο πολιτισμός της. Κάθε φορά που η Κρήτη κινδυνεύει τρομάζει και φοβάται:

“... η καρδιά μου πήρε πάλι να κτυπά για τους ανθρώπους που πεινούν και αδικούνται. Ολο μου το Κρητικό αίμα οσμίστηκε θαρρείς επανάσταση... είδα πάλι μπροστά μου τους αιώνιους αντίμαχους, τη λεφτεριά με την σκλαδιά, και μέσα μου τινάχτηκε η Κρήτη κι έσυρε φωνή... στις κρίσιμες στιγμές της ζωής μου πάντα τινάζεται μέσα μου η Κρήτη και σέρνει φωνή...”.

Κι άλλωτε την θυμάται ειρηνική και γαλήνια, την ονειρεύεται και της γράφει τρυφερούς στίχους στην «ΟΔΥΣΣΕΙΑ»:

“Ολη είναι η θάλασσα αργαλιός κ’ η Κρήτη κάθεται κ’ υφάινει.

Χαρά στα μάθια αδέρφια π’ αξιωθούν στο πέλαο να τη δούνε.
Αν είσαι μαραζάρης, ξεπετάς, αν είσαι σκόνος, θεριέδεις, κι αν πέσουν συμφορές πάνω σου ξεφεγγαρίζεις ο νους σου...”!

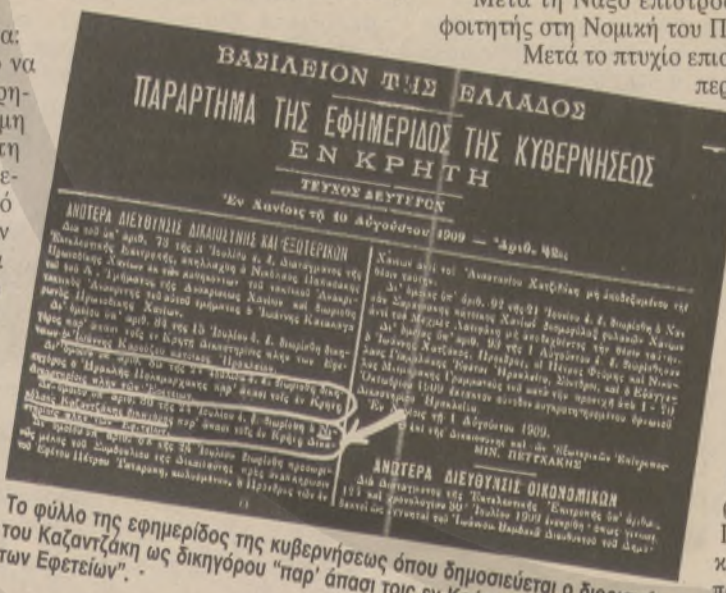
Ολη η αγάπη, όλη η Κρητικολατρεία του Καζαντζάκη, είναι συγκεντρωμένη σε τούτο το χαρακτηριστικό και συγκινητικό περιστατικό:

Ο Γ. Μπουκουβάλας πήγε το 1953 στην Αντίπ της Γαλλίας, να πάρει συνέντευξη από τον Καζαντζάκη για την “ΑΘΗΝΑΪΚΗ”. Ο μεγάλος συγγραφέας τον δέχτηκε εγκάρδια, και μετά από τις πρώτες κουβέντες, ο Καζαντζάκης του ανακοινώνει με έμφαση:

“Ολο μου το κορμί, το αισθάνομαι σαν το χάρτη της Κρήτης”!

Και χειρονομώντας αργά, δείχνοντας μια το κεφάλι του, μια την καρδιά του, συνέχισε:

«Να, εδώ είναι τα Χανιά, το Ηράκλειο, το Ρέθυμνο» κι άπλωνε τα χέρια του σαν να σχημάτιζε τα ακρωτήρια της...!!!

Το φύλλο της εφημερίδας της κυβερνήσεως όπου δημοσιεύεται ο διορισμός του Καζαντζάκη ως δικηγόρου “παρ’ άπασι τοις εν Κρήτη δικαστηρίοις πλην των Εφετείων”.